

Studiehandleiding Jeugdcriminologie 2005-2006

Achtergrond

Jeugdcriminologie is een vakgebied dat zich bezighoudt met de bestudering van deviant gedrag en criminaliteit door jeugdigen. Hierbij wordt in het algemeen gerefereerd aan de leeftijdsgroep tussen circa 12 en 20 jaar. De grenzen zijn in zekere zin arbitrair, maar kenmerkend voor alle gebruikte leeftijdsafbakeningen is dat er een link wordt gelegd tussen de normovertredingen van de betrokkenen en de (pre- en post-) adolescentiefase waarin zij verkeren. De relevantie van deze link vloeit voort uit de zogenaamde *age-crime curve*. Deze curve is in de tijd en ook tussen culturen tamelijk constant en laat zien dat normovertredend gedrag tijdens de adolescentiefase een piek bereikt. In dit vak staan we niet alleen stil bij criminaliteit *tijdens* de adolescentie, maar bestuderen we vooral criminaliteit die in deze levensfase zijn oorsprong vindt, *adolescentiegerelateerde* criminaliteit derhalve.

Er is echter ook een andere reden te bedenken waarom het fenomeen jeugdcriminaliteit, als maatschappelijk fenomeen, speciale aandacht geniet. Deze reden heeft te maken met de bijzondere sociale en culturele positie van jeugdigen in de samenleving en de inherente spanning die hierin besloten ligt. Jongeren worden doorgaans beschouwd als de belofte voor de toekomst. Veel sociale en culturele veranderingen in de samenleving beginnen in deze groep en leiden meestal tot een door velen gewenste sociale dynamiek. Aan de andere kant gaat vernieuwing en verandering ook gepaard met het verlies of soms de verwerping van bestaande conventies. Deze kant van de medaille wordt door het volwassen deel van de samenleving doorgaans minder op prijs gesteld, omdat het hun zekerheden aantast. Aldus wordt het jeugdige smaldeel in de samenleving met zowel bewondering als wantrouwen bekeken door een ieder die deze levensfase gepasseerd is. Bewondering en soms jaloezie vanwege de ruimte die deze groep maatschappelijk geniet om te experimenteren met sociale en culturele conventies, wantrouwen vanwege de dreiging die daaruit voort kan komen voor de eigen positie en belangen. Tegen deze achtergrond beschouwd is het fenomeen jeugdcriminaliteit veel meer dan een individu-gebonden overgangsverschijnsel dat louter gerelateerd is aan hormoonoverschotten en de sociaal-psychologische overgang naar volwassenheid (ofschoon deze zaken uiteraard ook van belang zijn).

Inhoud en opzet van het vak

Het veld dat de jeugdcriminologie bestrijkt is dermate breed, dat keuzes moeten worden gemaakt ten aanzien van de te behandelen thema's. Hierbij is rekening gehouden met het feit dat sommige onderwerpen eerder bij andere vakken aan de orde zijn geweest of nog zullen komen. Deze zullen hier niet of hooguit summier behandeld worden. Zo zal in deze cursus weinig aandacht worden besteed aan zogenaamde *life course persistent offenders*. Ook zal er weinig of geen aandacht zijn voor psychologische en/of psychiatrische verklaringen van jeugdcriminaliteit. Deze komen in het vak 'Ontstaan en prevalentie van jeugdcriminaliteit' royaal aan de orde. De modaliteiten van strafrechtelijke afhandeling van jeugdcriminaliteit vallen ook buiten het bestek van deze cursus. Deze komen aan de orde in het vak 'Jeugdstrafrecht en jeugdbeschermingsrecht'. Wel zal in deze cursus aandacht worden besteed aan de sociaal-wetenschappelijke vraag naar de effectiviteit van strafrechtelijke afdoeningen. Verder zal in deze cursus geen uitgebreide aandacht worden besteed aan methodologische vraagstukken. Deze kennis wordt bekend verondersteld.

Aan de volgende thema's zal in deze cursus wél aandacht worden besteed:

1. Jeugd en adolescentie als levensfase
2. algemene ontwikkelingen in jeugdcriminaliteit
3. jeugdcriminaliteit en levensloop
4. jeugdcriminaliteit, gezin en school
5. jeugdcriminaliteit en *peer groups*
6. jeugdcriminaliteit, jeugdcultuur, identiteitsontwikkeling en media(geweld)
7. preventie van jeugdcriminaliteit
8. reacties op jeugdcriminaliteit
9. Cases 1: Jeugdgeweld algemeen
10. Cases 2: Vormen van 'overtuigingsgeweld'

Toelichting:

Zoals hiervoor beschreven vormt de adolescentie in meer dan één opzicht een belangrijk gegeven voor de bestudering van het verschijnsel jeugdcriminaliteit. De impact van deze levensfase zal vanuit diverse disciplines worden belicht. Vervolgens zullen de belangrijkste ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit over de afgelopen decennia de revue passeren. Aansluitend zullen enkele thema's worden belicht die in de etiologie van jeugdcriminaliteit een bijzondere plaats innemen; het gaat hierbij om de rol van het gezin, de school, de *peer group* en jeugdcultuur en –identiteitsontwikkeling (inclusief de rol van de media hierin). Vervolgens worden enkele actuele thema's betreffende de preventie en aanpak van jeugdcriminaliteit aan de orde gesteld.

De thema's 1 tot en met 9 vormen de opmaat naar de cases die in deze cursus centraal staan. Deze hebben betrekking op jeugdgeweld, in het bijzonder op 'overtuigingsgeweld'. Met deze laatste term wordt bedoeld op geweld dat op enigerlei wijze gelieerd aan het ongewenst 'anders' zijn van de personen tegen wie het geweld gericht is. De Engelse term *hate crime* komt in de buurt van wat hier bedoeld wordt, maar in deze cursus zullen we een breder perspectief hanteren en zeer uiteenlopende vormen van jeugdgeweld beschouwen vanuit het ongewenst anders zijn van de personen tegen wie het geweld gericht is. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de volgende vormen van (verbaal en fysiek) geweld:

Vormen van 'overtuigingsgeweld'

- pesten (op school)
- voetbalsupportersgeweld
- potenrammen
- racistisch geweld (verbaal en fysiek)
- politiek-islamistisch geweld (verbaal en fysiek)

Geweld in het algemeen en overtuigingsgeweld in het bijzonder vormen volgens diverse bronnen een toenemend probleem in onze samenleving. Jongeren spelen hierbij een vitale zo niet leidende rol. Nadat we ons verdiept hebben in het fenomeen geweld zullen we enkele vormen van overtuigingsgeweld vanuit verschillende invalshoeken gaan bestuderen. Hierbij wordt een beroep gedaan op de kennis uit de blokken 1 tot en met 9 van deze cursus, maar ook op de kennis die is opgedaan bij de criminologische vakken in de bachelorfase. Het gaat om de volgende invalshoeken:

- vaststellen van conceptuele, juridische en/of maatschappelijke probleemdefinities
- vaststellen van de aard en omvang van het probleem
- vaststellen van achtergronden/oorzaken van het probleem
- evalueren van preventieve en repressieve mogelijkheden

Leerdoel

Na afloop van de cursus zijn studenten in staat om zelfstandig een jeugdcriminologisch probleem te analyseren en onderbouwde voorstellen te formuleren voor preventie en/of aanpak hiervan.

Inhoud en opzet van de colleges

De colleges hebben een gemengd karakter: deels hoorcollege en deels werkcollege. Bij de hoorcolleges staat kennisoverdracht centraal. Er worden thema's behandeld die aanvullend zijn op de literatuur. De werkcolleges zijn bedoeld om te oefenen met het analyseren van praktijkcases. In concreto betekent dit dat de docent 'interessante' problemen formuleert die de studenten moeten oplossen. De bedoeling hiervan is om studenten te trainen in het kritisch toepassen van de opgedane kennis. Voor enkele specifieke onderwerpen worden gastdocenten uitgenodigd.

Vereiste voorkennis

- bekendheid met bronnen en methoden van criminologisch onderzoek
- bekendheid met gangbare theoretische perspectieven in de etiologie van (jeugd)criminaliteit
- bekendheid met algemene inzichten omtrent preventie en bestraffing van criminaliteit

Toetsvorm

De eindtoets bestaat uit een schriftelijk tentamen waarin studenten een analyse maken van een praktijkcasus. Een klein deel van het tentamen is gereserveerd voor het beantwoorden van kennisvragen. De tentamenstof bestaat uit de voorgeschreven literatuur plus collegestof.

Studielast

6 ECTS

Voorgeschreven literatuur

- Rosenboom, Thomas. *Denkend aan Holland; pamflet*. Amsterdam: Querido, 2005. (€ 5 bij Donner)
- Reader Jeugdcriminologie 2005-2006
- Teksten op blackboard

Volledig overzicht literatuur

- De grijs weergegeven literatuur bevindt zich niet in deze reader, maar kan via blackboard worden geraadpleegd of dient apart aangeschaft te worden (dit laatste geldt alleen voor Rosenboom)
- Het collegerooster wordt voor aanvang van het eerste college op blackboard bekend gemaakt

1. Achtergronden bij het 'fenomeen' jeugd

Rosenboom, Thomas. *Denkend aan Holland; pamflet*. Amsterdam: Querido, 2005.

Wittebrood, K., and S. Keuzenkamp. "Samenvatting en slotbeschouwing." In *Rapportage Jeugd 2000, 195-207*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2000.

Bekum, D.H.J. van. "Rites de passage; ondersteunende structuren bij volwassenwording." *Justitiele Verkenningen* 24, no. 6 (1998): 70-81.

2. Algemene ontwikkelingen in jeugdcriminaliteit

Estrada, F. "Juvenile Crime Trends in Post-War Europe." *European Journal on Criminal Policy and Research* 7, no. 1 (1999): 23-38.

Laan, Peter H. van der. "Jeugd, criminaliteit, politie en justitie; recente ontwikkelingen nader beschouwd." Ongepubliceerd paper, 23pp. (2005).

Kromhout, M., and M. van San. "Hoofdstuk 7: Conclusie." In *Schimmige werelden; nieuwe etnische groepen en jeugdcriminaliteit (Onderzoek en Beleid nr. 206)*, 109-124. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers/ Ministerie van Justitie - WODC, 2003.

3. Jeugdcriminaliteit en levensloop

Laub, John, H., and Robert J. Sampson. "Turning points in the life course; why change matters to the study of crime?" *Criminology* 31, no. 3 (1993): 301-325.

Donker, Andrea G., Wilma H. Smeenk, Peter H. van der Laan, and Frank C. Verhulst. "Individual stability of antisocial behavior from childhood to adulthood; testing the stability postulate of Moffit's developmental theory." *Criminology* 41, no. 3 (2003): 593-609.

Koops, Willem, and Bram Orobio de Castro. "The development of aggression: causes and trajectories." In *Punishment, Places and Perpetrators; Developments in criminology and criminal justice research*, edited by Gerben Bruinsma, Henk Elffers and Jan de Keijser, 232-246. Cullompton, Devon UK & Portland, Oregon USA: Willan Publishing, 2004.

4. Jeugdcriminaliteit, gezin en school

Hendriks, J., and B.J. van Roozendaal. "Geweld en gezin." *Justitiele Verkenningen* 26, no. 1 (2000): 81-88.

Baas, N.J. "Hoofdstuk 4: Mechanismen." In *Probleemouders, probleemkinderen? Een literatuurstudie van transgenerationele overdracht van problemen die tot kindbeschermingsmaatregelen (kunnen) leiden (Onderzoeksnotities 2001/6)*, 17 pp. Den Haag: WODC, 2001.

Anonymus. "Sed lex; dagboekantekeningen van een docent." *Justitiele Verkenningen* 26, no. 1 (2000): 89-98.

Kapteyn, P.J.H. "Frontsoldaat van de beschaving; over geweld op scholen." *Justitiele Verkenningen* 26, no. 1 (2000): 99-103.

Kleijer, Henk, Rogier van Reekum, and Ger Tillekens. "Respect! De alledaagse werkelijkheid van het 'zwarte' VMBO." *Sociologische Gids* 51, no. 2 (2004): 101-129.

5. Jeugdcriminaliteit en peer groups

- Weerman, Frank M. "Co-Offending as social exchange; explaining characteristics of co-offending." *British Journal of Criminology* 43 (2003): 398-413.
- Weerman, Frank. "Crimineel gedrag en criminele leeftijdsgenoten." *Tijdschrift voor Criminologie* 45, no. 1 (2003): 2-16.
- Coles, Nigel. "It's not what you know - it's who you know that counts; analysing serious crime groups as social networks." *British Journal of Criminology* 41 (2001): 580-594.
- Volker, Beate, and Frans Driessen. "Delinquent gedrag, netwerken en sociaal kapitaal; een netwerktheoretisch perspectief op criminaliteit van jongeren." *Tijdschrift voor Criminologie* 45, no. 3 (2003): 271-285.

6. Jeugdcriminaliteit, jeugdcultuur, identiteitsontwikkeling en media(geweld)

- Kleijer, Henk, and Ger Tillekens. "Marginaal - jeugdculturen." *Sociologische Gids* 48, no. 2 (2001): 115-121.
- Ferrell, Jeff. "Urban Graffiti." *Youth & Society* 27, no. 1 (1995): 73-80.
- Nikken, P. "Media en geweld." *Justitiele Verkenningen* 26, no. 1 (2000): 61-71.
- Gemert, F. van. "Gangsta rap; de controverse voorbij." *Justitiele Verkenningen* 31, no. 4 (2005): 68-81.

7. Preventie van jeugdcriminaliteit

- Frissen, P.H.A. "Wat werkt moet blijken; sturing onder complexe condities." *Justitiele Verkenningen* 25, no. 6 (1999): 32-40.
- Junger-Tas, J. "Een justitieel preventiemodel." In *Van lastig tot misdadig*, edited by W. Koops and W. Slot, 165-186. Houten: Bohn, Stafleu, Van loghum, 1998.
- Goudena, P.P. "Pedagogische preventie; mogelijkheden en beperkingen." *Justitiele Verkenningen* 22, no. 6 (1996): 38-49.
- Lodewijks, H., C. de Ruiters, and Th. Doreleijers. "Risicotaxatie en risicohantering van gewelddadig gedrag bij adolescenten." *Directieve Therapie* 23, no. 1 (2003): 25-42.
- Bonta, J. "Recidivepreventie bij delinquenten; een overzicht van de huidige kennis en een visie op de toekomst." *Justitiele Verkenningen* 28, no. 8 (2002): 20-35.
- Boutellier, J.C.H. "Jeugdbescherming als speerpunt van jeugdbeleid." *Justitiele Verkenningen* 28, no. 9 (2002): 29-39.

8. Reacties op jeugdcriminaliteit

- Baas, N.J. "Hoofdstuk 4: Conclusie." In *Wegen naar het rechte pad: strafrechtelijke interventies voor delinquente jongeren, inclusief verplichte nazorg, en naar het effect van interventies die zich in voor een strafrechtelijk kader zouden kunnen lenen, alsmede naar interventiecondities die dat effect beïnvloeden (Cahier 2005-10)*, 75-82. Den Haag: Ministerie van Justitie - WODC, 2005.
- Bol, M.W. "Hoofdstuk 3: Aanpak van jeugdcriminaliteit in Duitsland en Engeland." In *Jeugdcriminaliteit over de grens; een literatuurstudie naar ontwikkeling, wetgeving, beleid, effectieve preventie en aanpak (ten aanzien) van jeugdcriminaliteit buiten Nederland*, 15 pp. Den Haag: WODC, 2002.
- Heerwaarden, Yvonne van, Nelleke Hilhorst, and Annelies Slabbertje. "Samenvatting." In *Programma-evaluatie van Den Engh; opvoeden en overleven in een groep*, 9 pp. Amsterdam: DSP-groep, 2005.
- Hilhorst, Nelleke, and Eva Klooster. "Samenvatting." In *Programma-evaluatie van de Glen Mills School*, 7 pp. Amsterdam: DSP-groep, 2004.

- Bervoets, E.J.A., and W.Ph. Stol. "Waarom veel projecten rond Marokkaanse jongeren vastlopen." *Tijdschrift voor de Politie* 62, no. 6 (2001): 29-37.
- Boekhoorn, Paul, and Trees Speller. "Samenvatting justitiële interventies schoolverzuim." In *Interventies bij schoolverzuim; inventarisatie van justitiële maatregelen bij spijbelgedrag*, 5 pp. Nijmegen: Bureau Boekhoorn Sociaal-wetenschappelijk Onderzoek (BBSO), 2004.
- Crawford, Adam, and Tim Newburn. "Recent developments in restorative justice for young people in England and Wales." *British Journal of Criminology* 42 (2002): 476-493.

9. Cases I: Jeugdgeweld algemeen

- Wittebrood, K. "Trends in jeugdgeweld." *Justitiële Verkenningen* 26, no. 1 (2000): 21-34.
- Spierenburg, P.C. "Jeugdgeweld in historisch perspectief." *Justitiële Verkenningen* 26, no. 1 (2000): 9-20.
- Brink, G. van den. "Agressieve jongeren; een cultuurhistorische bespiegeling." *Justitiële Verkenningen* 26, no. 1 (2000): 35-47.
- Haan, W. de, A. van der Laan, and J. Nijboer. "Eigenrichting en jeugdgeweld." *Tijdschrift voor Criminologie* 42, no. 4 (2000): 361-372.
- Beke, B.M.W.A., W.J.M. de Haan, and G.J. Terlouw. "Hoofdstuk 7: Geweldsscenario's." In *Geweld verteld: daders, slachtoffers en getuigen over geweld op straat*, 21 pp. Den Haag: WODC, 2001.
- Phillips, Coretta. "Who's who in the pecking order? Aggression and normal violence in the lives of girls and boys." *British Journal of Criminology* 43 (2003): 710-727.
- Wijk, Anton van, Joan van Horn, Ruud Bullens, and Jan Hendriks. "Jeugdige zedendelinquenten: een aparte groep?" *Tijdschrift voor Criminologie* 45, no. 4 (2003): 391-400.

10. Cases II: Vormen van 'overtuigingsgeweld'

- Scholte, Ron, Rutger Engels, Gerbert Haselager, and Raymond de Kemp. "Stabiliteit in pesten en gepest worden: associaties met sociaal functioneren op de basisschool en middelbare school." *Pedagogiek* 24, no. 2 (2004): 171-186.
- Adang, O.M.J. "Jonge mannen in groepen; een geweldige combinatie?" *Justitiële Verkenningen* 26, no. 1 (2000): 72-80.
- Torre, E.J. van der, and R.F.J. Spaaij. "Hooligan-aanwas: patronen en preventie." *Tijdschrift voor de Politie* 64, no. 4 (2003): 29-33.
- Torre, E.J. van der, and R.F.J. Spaaij. "Harde kern-hooligans: verder dan geweld." *Tijdschrift voor de Politie* 64, no. 7/8 (2003): 28-33.
- Dunning, E. "Towards a Sociological Understanding of football hooliganism as a world phenomenon." *European Journal on Criminal Policy and Research* 8, no. 2 (2000): 141-162.
- Janssens, F. "Strafbare belediging; schelden doet soms zeer." *Justitiële Verkenningen* 29, no. 3 (2003): 37-48.
- McDevitt, Jack, Jack Levin, and Susan Bennett. "Hate crime offenders; an expanded typology." *Journal of Social Issues* 58, no. 2 (2002): 303-317.
- Meer, Theo van der. "Potenrammen; een rite de passage." *Psychologie & Maatschappij* 77 (1996): 363-373.
- Ray, Larry, David Smith, and Liz Wastell. "Shame, rage and racist violence." *British Journal of Criminology* 44 (2004): 350-367.
- AIVD. "Lonsdale-jongeren" in Nederland; feiten en fictie van een vermeende rechts-extremistische subcultuur. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en koninkrijksrelaties - Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, 2005.

- AIVD. "Rekrutering in Nederland: profielen en processen." In *Rekrutering in Nederland voor de jihad; van incident naar trend*, 11-22. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en koninkrijksrelaties - Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, 2002.
- AIVD. "Radicaliseringstendenzen." In *Jaarverslag 2004*, 33-41. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en koninkrijksrelaties - Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, 2005.
- Roy, O. "Euro-Islam; de jihad van binnenuit?" *Justitiele Verkenningen* 31, no. 2 (2005): 28-46.
- Schram, Krista, and Rob Witte. "Interetnische spanningen en gewelddadige confrontaties. De noodzakelijke synthese van repressieve acties en preventieve maatregelen." *Proces*, no. 4 (2004): 140-146.